

EVANGYÉLIOMI PROTESTÁNS LAP.

Megjelen minden héten egyszer pénteken egy iven. — Előfizetési ár egy évre 6 frt, félévre 3 frt negyedévre 1 frt 50 kr. — Hirdetések díjaszáz szóig 1 frt, kétszáz szóig 2 frt, a másodszeri hirdetésnél 100 szóig 80 kr. 3-knál 70 kr. bélyegdij 30 kr; csakis egyház és tanodái érdeklő hirdetések fogadtatnak el. A lapot érdeklő mindennemű közlemények a szerkesztőhöz — Fűvészkert-utca, 1078. sz. a. intézendők.

Zsinattartásról.

„A miért százezrek epedve imádkoztak“, im a remény állapotába jutott, a mire oly égetőn szükségünk van, im kilátásba lett helyezve, hogy megadatik. A zsinattartás eszméje megindulva, Debreczenből jó szerencsével, tárt karokra talált mindenütt, s ép ez az egyhangu fekarolása az eszmének, ad nekem reményt arra, hogy a zsinattartással nem leszünk úgy, mint egyéb dolgainkkal, hogy mielőtt megszületett, már meg is halt légyen.

Egyházuk állapota hallhatólag harsányan kiált zsinattartásért, mely a zilált és rendetlen helyzetet szervezze, s a most sokszor törvényerővel bíró személyes tekinteteket korlátozza, az alsó foktól fel a legfelsőig mindannyian érezzük, hogy a száraz törvény betűire, — egyházunk közigazgatását és törvénykezési eljárását magába ölelő törvényre — szükség van, ennek hiánya igen érezhető a lelkeszi tekintély sülyedésében, az egyházak lazulásában, egyházmegyék eljárásaiban és az egyházkerületek intézkedéseiben.

A tiszántúli egyházkerület felhívására visszhangot adott a Prot. egyh. és isk. lap Dr. Ballagi Mór és Szász Károly urak tollaiból. E cikkektől a jóakaratot eltagadni nem lehet, s ép ez kecsegtet édes reménnyel.

Hiszen a nagy veszély idején nem is szokott az más-ként lenni, a jó emberek leteszik akkor a torzsalkodás időt üző fegyverét s vállt vállhoz vetve, szembe állnak a vésszel s midőn azt legyőzték, újra kezdik a régít.

Szívünkben kívánjuk, hogy a tornyosuló vészfellegek, minket csoportosulva találjanak, hogy mikorra édes hazánk felett megkondulna a vihar órája — mitől ég óvja meg — a lelki szabadságot hirdető protestáns egyház szervezve, fennállásának, a haza alkotmányának, a multhoz hasonló szolgálatot tegyen, legyen a hazának védbástyája, a zuduló zivatarban oltalmazója. — Igen! én azt látom, hogy egyházunk előtt újra terhes és nehéz missió áll, de a melynél gyönyörűbb osztályrész nem adatott, hogy a magasztos hivatást betölthessük, okvetetlen szükségünk van rendezett

viszonyokra, törvényes állapotra, mely egyházunkat külre nagygyá, bensőleg erőssé tegye.

Annyira vérré vált már a zsinattartás eszméje, s annak teljes ideje annyira elkövetkezett, hogy ennek szükségességét egyházunk anyagi és szellemi lételére való befolyását argumentálni felesleges dolog lenne.

Minden protestáns igazlelkű lelkész gondolkodó egyházi tag forrón óhajtja azt, s attól sokat vár, sokat remél

Tegyük félre tehát most azokat a kérdéseket, melyek egyházunk kebelében két küzdő pártot teremtettek, oltuk ki szívünkben az egymás ellen gyűlölő érzelmet gerjesztő tüzet, higgadtan, a nagy ügyszö méltó lelki békével, egymás iránti szeretettel, becsüléssel és tisztelettel kezdjünk a messze jövőbe kiható munkához.

Az alkotmányozó zsinat ha sikerül, ha létre jó, új korszak nyílik meg előttünk s e korszak, azt hiszem, boldog leend s ebben a protestáns egyház kifejtheti erejét úgy az egyházi, mint a polgári élet emelésében.

A jelen állapotban egyházunk szárnysegett, az erő mely benne van, a tehetség, melylyel meg van áldva, nem működhetik teljesen, mert az erő nincs rendezve, nincs szervezett alapra állítva.

De ha a siralmas helyzet elmulik, ha kormányzatunk a szó szoros értelmében törvényesített leend, ha nem kell az egyháznak saját beligazgatására fordítani oly igen nagy munkát, akkor más képe lesz a protestántizmusnak, s ha eddig csak itt-ott elszórva lehetett hallani az elismerés szavát, mit egyházunk a hazai alkotmány és szabadság ügyében kifejtett munkásságáért, a tudomány és népnevelés fejlesztéseért nyert, majd azután többször fognánk azt hallani és más alakban.

Üdvözöljük az alkotmányozó zsinattartás üdvös eszméjét, s adná ég, hogy mielőbb meglátnák azt a mi szemek, s hogy e zsinaton egyesség és szeretet legyen, távoztasson el onnan a jó Isten minden rosszakaratot, nehogy midőn rendezett viszony teremtését várjuk attól, chaoszt nyerjünk.

De nem! ez nem lehet, ez nem történhetik meg, ha a jó akarat lesz minden működés forrása, s mert azt már

eddig is tapasztaljuk az alkotmányozó zsinattartás egyhangu elfogadásában, — úgy a legjobb reménnyel nézhetünk a jövőbe.

Veritás.

A mozgató eszmék a keresztyénségben.

Felolvastott a sió-vidéki ev. lelkési kör 1877. jul. 2-án tartott értekezletén.

Az emberi történet és művelődés terén, a gondolkodás egyik legfőbb, és legméltóbb tárgyát képezi azon kérdés, hogy a keresztyénségnek nemcsak elterjedésében, hanem kiható és győző erejében, a világot átalakító cultura hatásában, melyek voltak már a főbb mozgató erők, a sajátképeni győző eszmék?

Mert — hogy a keresztyénséggel együtt a fejlődés folyamába új áramlatok ömlöttek be, melyek az ó cultura folyamát magukba felvéve, annak új szint és irányt adtak, és új medret ástak; hogy van keresztyén életnyilatkozat, keresztyén cultura, keresztyén erkölcs, keresztyén családi, társadalmi élet, és állam alakulás; hogy továbbá a keresztyénségnek ezen életfolyamatát magukba felvett népek és világrészek nemcsak hogy ettől új lendületet vettek, hanem jelenleg is a civilizációnak hordozói, és legfőbb szerepvivői; és hogy ezen népek most is művelődési és haladási ösztöneiket legfőképen a keresztyénség mozgató elveiből, és világnézetéből merítik, — ezt csak a felületesen vizsgáló rövidlátás, vagy — a készakarva szemet húnó vakság hozhatja kétségbe. A tudományos szemlélő előtt kétséget nem szenved, hogy a keresztyénség nem elvont elv, és nem meddő theoria, hanem — az ember erkölcsi természetébe plántált új életsejt, mely magát — az embernek mindenkori hozzájárulása és közreható működése mellett ugyan, de mégis önnön természete és immanens törvényei szerint történetileg kifejtette. Hanem a kérdés az, hogy mi tehát a mozgató eszme, mi a keresztyénséggel hatályba lépett. Mi az az új mustármag? A keresztyénséggel megindult erkölcsi forradalomnak mi a sajátképeni feszítő idege, éltető eleme?

Kétségkívül e kérdéssel oly mező nyílik meg előttünk, mely az egyház és a vallás érdekeitől elvontan is a tudomány érdekeltségét a legnagyobb mértékben megérdemli. És ha aztán látni fogjuk, hogy a theologiai tudomány minden kérdése is e kérdésben folynak össze, a keresztyénségnek lételvei is itt találják gyúpontjukat; a különféle theologiai irányzatok és pártok is ezen a ponton csoportosulnak, és itt emelik fel különféle feliratu zászlóikat; és — hogy tovább menve azon meggyőződést nyerjük, hogy ezen a téren dől el, mi legyen tehát a keresztyénségnek, és különösen a protestántizmusnak is mozgató eleme, és

haladási ösztöne; akkor előttünk, kik a tudomány általános érdekein kívül, hivatásunknál fogva is ide vagyunk utasítva, ezen kérdés úgyszólván az egyetlen, a tulajdonképeni sarkkérdéssé válik, és hivatalunk gyakorlati oldalát tekintve is igen nagy érdekűvé lesz.

Tegyük fel tehát a kérdést: a keresztyénségnek mik a sajátképeni mozgató erkölcsi eszméi?

A kérdés nem az exact ismeret körébe tartozván, tisztán elméleti természetéhez képest az irányában elfoglalt különféle nézponatok szerint különféle megfejtést engedett meg, és különféle megfejtést talált. Lássuk s igyekezzünk azt kellőleg megfejtetni.

Volt idő, és hazai protestántizmusunk életében talán még nem is oly rég mult idő, a mikor a keresztyénséget támadásában és működésében a tudományos theologia a régi rationalismus modorában körülbelül úgy fogta fel, mint akár valami jótékony egyület, vagy tudományos társaságnak, vagy czéhnek bizonyos kitűzött határozott célra lett megalakulását, a mint hogy az államról is azt vélelmezte, hogy az valami társasági szerződésen (contract social) alapszik. Így aztán ezen elmélet szerint élt volna mintegy kétezred év előtt egy nagyon bölcs ember, egy vallásos genie, ki vallásos és erkölcsi eszméinek némi meghitt embereit megnyervén, ezek az ő tudományától fellelkesülten, kimentek széles e világra, és — a világot neki meghódíták. Ki hinné ezt már ma többé? Hisz egy Socrates, egy Plato stb. is bölcs és nagy emberek valának, és jellemük, vagy tudományuk hatása alatt támadt hullámvetés alig érzett néhány tudós szűk agyán vagy falain túl. Világot átalakító mozgalmat ezek épen nem támasztottak. Legyen hála az újabb tudománynak, mely az emberi szellem, és a történet törvényeit mélyebben nyomozta, ezen gépies, és tudományos alappal nem bíró felfogástól már visszaérkeztünk, és ezzel — úgy hiszem — többé komolyan számolnunk nem kell.

Hanem van egy másik nézponat, a történeti felfogás, kiválólág az u. n. tübingai iskola, és ennek epigonjai Bauer és Strausz által képviselve, mely a történetet csak természetszerű, és szükséges egymásután szerinti fejlődésében fogja fel, és a keresztyénséget is úgy fejt meg, hogy annak fellépését, világra szóló hatását tisztán természetes okok, és történeti előzmények eredményeképp mutatja fel, és így az egész christianismus, minden felsőbb teremtő határok kizárásával, a történeti események ok és okozat szerinti fogalmán construálja. Megvallom, ebben van némi igazság. A keresztyénség nem egyszerre készen lépett ki a világba, nem fegyverzett Minervaként pattant ki az idők méhéből. Bir historiai multtal, fejlődési előzményekkel. Van természetes, emberi talaja, melyben a támadás és fejlődés általános és természetes törvényeinek alá

volt és van vetve. Hanem az is igaz, hogy ezen felfogás a keresztyénség előállításának, önnön törvényei szerinti növekedésének, és hatásának okait ki nem meríti, és a mélyebben vizsgáló előtt a napnál világosabb, hogy hasonlóan mint a természet, melyet sem a régi, sem a modern materialismus csupán az anyag természetéből és erejéből megmagyarázni nem képes, a keresztyénség szintén felsőbb erők hatásának műve, isteni teremtettség, mely emberi formák közt ugyan, és természetes talajon, de mégis — az emberi hatalom és számítás határain túl fekvő és Istentől vett erők és törvények szerint fejtette ki magát.

(Folyt. köv.) Ritter István.

KÖNYVISMERTETÉS.

Az oxfordi egyetem előtt s különböző alkalmakkor mondott beszédek Mozleytől.

(9-ik folytatás.)

A tizenkettedik beszéd czime: „Az emberiség ki nem mondott ítélete.“ Textus: Zsolt. XXXIX. 2. Elvégezem magamban, hogy megőrizsem az én utaimat, hogy ne vétkezsem az én nyelvemmel; megzabolázom az én számat, míg a hitetlen én előtttem vagyok. Az írás kétképen beszél a másokról való ítéletről. Egyfelől azt mondja: „idő előtt semmit ne ítéljetek, míg nem eljő az Ur“, másfelől ezt: „a lelki ember pedig mindeneket megítél“ s a Sz. Lelket, melyben részt veszünk, úgy kell tekintenünk, mint az ítélet, megkülönböztetés szellemét. Valóban minden utasítás, melyet az írás a világban levő rossz és jó megkülönböztetésére nézve ad, bizonyos ítélő tehetséget tételez föl bennünk az emberek jellemére vonatkozólag. Azon keresztyének, kik meg vannak a szentség, valamint a bölcsesség és tudomány szellemével ajándékozva, láthatják, hol jó a szív másokban és hol nem, hol tiszták a vágyak és hol romlottak? Oly öntudatlan hatalom ez, mely a jóságban, mint olyanban fekszik, mert a jóság feltalálja másokban a jóságot. Ma pedig aljas, önző célzatokkal találkozok, azzal nem tud megegyezni, azt visszautasítja.

Mi már az értelme, ha halljuk: „idő előtt semmit ne ítéljetek, míg nem eljő az Ur“, vagy ha az Ur azt mondja: „ne ítéljetek, hogy ne ítéltessetek“, továbbá „kicsoda vagy hát te, hogy mást ítélsz?“ és „a ki nem eszik meg mir dent, ne kárhossza azt, a ki mindent megeszik.“ Azt jelentik első helyen, hogy ne ítéljünk hirtelen, sem pedig csekély, kétséges dolgokért. De talán jelentik azon nagy törvényt is, hogy mások jóságára, vagy rosszására vonatkozó ítéletünk kinyilatkoztatása felfüggesztendő, ne adjunk annak teljes kifejezést, ne tárjuk azt föl. Tudjuk, hogy az ítélet nyílt lesz; feltárja, fölfedezi az egész világ előtt, hogy ki-ki micsoda; mindenkinek tette, indokai világosságra hozatnak s épen ezért lehel az belénk oly nagy félelmet. Nyíltság az utolsó ítélet jellemvonása. De — és ez a nagy különbség a kettő között — a közvetlen ítélet nyelve meg van kötve. Nem szabad nyíltan kimondanunk, a mit másokról gondolunk, bármily igaz legyen is az; várunk kell, hogy ne előzzük meg a végítéletet. Igenis, kell ítéletet alkotnunk magunknak, hogy megkülönböztessük a jót a rossztól, de ennek hallgatag, néma ítéletnek kell lennie. A zsolttáríró visszatartó-

tatta magát, hogy elmondja ítéletét, bármily nehéz is az ily visszatartóztatás, ha az ember tele van igazsággal. De belátta, hogy a dolgok állapota olyan, mely nem engedi meg az ily igazságok terjesztését.

E visszatartóztatás sokkal nehezebb s nagyobb erőt igényel, mint az érzelem bármely erőszakos kitörése. Mert nem gyengeség-e az, midőn az emberek nem tudják visszatartóztatni saját belső ítéletüket a nélkül, hogy annak heves kifejezést ne adnának, vagy egyáltalában ne is fejeznék ki? De épen ez az öntudatlan ok, a miért az emberek közvetlen, rohamos ítéletet hoznak. Ugy érzik, mintha nem tudnák a nélkül fentartani saját belső ítéletüket, erkölcsi érzetüket; a külső tüntetés segélyére van szükségük önmaguk elleni védelmiül, másként tán — azt gondolják, saját belső meggyőződésük félrevonul. Érzelmünk kinyilvánítása kétségkívül nagy segély nekünk; fentart, támogat azutánra bennünket. Különösen ez az eset, midőn mások a rossz mellett tüntetnek szóval, vagy írásban. A gyengébb hitű, nehogy legyőzessék a másik érvei által, ép oly erős nyelvet használ a jó védelmében, minőt ellenfele használt. Látható, hogy az ilynemű segély természetünk gyengeségét, nem pedig erejét mutatja.

A világ körülményei olyanok, hogy multhatatlan szükségünk van a nagyobb erőt igénylő hallgatag ítéletre. Mert a rossz oldaláról folyvást jó a kihívás. Lehetetlen úgy élni a világban, hogy folyvást ne hallanók, mint pazaroltatik csodálás és dicséret arra, mit szívünkben úgy ismerünk, mint üreset s jellemileg alsórendűt. Ha minden kihívásra felelni akarnánk, minden perczen szükségünk volna méltatlankodásunk, tiltakozásunk kifejezésére. De meg a társadalom törvényei, melyek szerint az embereket ítéli, nem olyanok, hogy azok egyesek lelkiismeretét, igazságérzetét kielégítsék. A bűnt fel lehet mutatni, de az egész jellemet nem. Minden cselekedetre van kimagyarázás, melyet ha az egyén nem is, de a társadalom elfogad, mert neki szüksége van ezen emberek szolgálatára. Az ítélet kinyilatkoztatása ellenére van az ilynemű rendszernek s ez világos kijelentése Isten akaratának, hogy tehát ne kísértessék meg ily kinyilatkoztatás. S így nincs egyéb hátra, mint hogy kövessük a zsolttáríró szavát: megzabolázom az én számat, míg a hitetlen én előtttem vagyok. Nem szabad ítéletünket, mely ott van szívünkben, kivonnunk rejtekhelyéről, kiszabadítanunk az ünneplés bilincsekből, azon szent börtönből, melybe Isten rendelete által helyezve van, sőt ott kell hagynunk, míg világosságra jó egy más világon.

Időközben az emberek meg vannak elégedve, ha az úgynevezett társadalom ítélete előtt megállhatnak, ha ezen ítélőszék előtt ügyeiket helyes alakban mutathatják föl. Főczéljok a sikeres kimagyarázás, mint a mely a kultársadalom törvényei által elfogadtatik. Nem vágyakoznak be az emberi szív szentélyébe. A világ ítélete az, melytől rettegnek, nehogy ellenük legyen; ha kedvező az, megnyertek mindent, mit óhajtottak, átmentek a próbán s meg vannak elégedve. De más emberek szívei mélyén ott van az ítélet, mely nem oldja őket föl s mely előbizonyítéka azon ítéletnek, mely nem lesz hallgatag, de nyílt, mely föltárja, kinyilatkoztatja az emberi szívet az utolsó napon. A mi több, nincs-e az ily ember saját szívében bizonyos ítélet, mely némi kellemetlenséget okoz? Nincs-e ott hang, mely beszélné, ha meg volna neki engedve, ha nem nyomtatnék el? Ezen ítélet, melyet úgy az igaz, mint a gonosz egyként elrejt, ez a valódi ítélet; valódi, csakhogy jelenleg még néma és várakozó.

Féld ezen ítéllettől, mert ha ellened van, sorsod szomorú. Féld azon néma bírót, mely azon sok ezer kebelben ül, melybe be nem hatolhatsz, de mely mindenütt ott van körülte. Látja ez, mit te örömet elrejtene; kimagyarázza, mit te szeretnél homályba borítani; ért, ismer, lát az tégedet. Ha még oly bizony vagy is a világ ítélte előtt, van egy más bíró, mely nem rettenetes, — rettenetes, mint egy próféta, bár még nincs törvényszéke a földön. Féld ezen rejtett ellentelet és ha még nem nagyon késő, egyezzel meg vele gyorsan, míg alkalmas van rá.

A tizenharmadik beszéd pünköst ünnepén mondatott. Textus: János III. 7. 8. Ne csodáljad, hogy azt mondám neked: Szükség nektek ujjonnan születettek. A szél a hová akar fújni, fú, és annak zúgását hallod, de nem tudod, honnét jő és hová megyen. Így vagy on minden, a ki Sz. Lélektől születettik. E textus azon eszmére vezet, hogy a szellemi jellemek ismeretlen uton származnak s nem magyarázhatjuk ki őket úgy, mint más közönséges jellemeket. Semmiképen nem lehet állítani, hogy a közönséges jellemekben volna valami titokszerű, sőt inkább mindent tudunk azokról, mindent kimagyarázhatunk nehézség nélkül. Az ily emberek mindent a körülte levő világból vesznek, mindent kölcsönöznek. Indokaiknak forrása látható. A társadalmi vélemény s a világ szava befolyásolja őket. Oly emberekre tehát, kik tiszteletteljes állást foglalnak ugyan el a világban, kik betöltik társadalmi s embertársaik iránti köteleességeiket, de pusztán csak ennyit tesznek, ily emberek jellemére még nem illik a textus leírása: nem tudod, honnét jő. Látjuk ugyanis, hogy honnét jő az ilyen jellem s azt is tudjuk, hová megyen.

Ha más oldalról a vallásos buzgóságot vesszük magában, elvontan azon keresztyén szeretettől, mely megfinomulása, tisztulása, összegezése annak, ez sem mutat semminemű titokzatos eredetet, ennél sem kérdezzük: honnan jött ily jellem, micsoda ismeretlen ihlet szállotta azt meg? Ellenkezőleg tudjuk, hogy az emberekkel való érintkezés eredményezheti azt, mint az emberi szív természetes szüleményét, de mely nem a kegyelem adománya. A farizeusok vallásos buzgósága az Ur legerősebb megrovását vonta magára. Ő sohasem engedte meg, hogy azt higgyék az emberek, hogy az erős nézet, az annak terjesztése körüli buzgalom, az elme és akarat erős vágya igaz vallás lenne, habár vallásos anyagot választ is tárgyául. Egy magasabb elv nélküli pusztá hit nem szellemi ajándék, csak a természeti ember pusztá kifejlődése. A zsidó jellem, mint az az evangyéliomokban s az Apostolok cselekedetei könyvében leiratik, nem a természet pusztá gyümölcse-e, mely a tömegben talál támogatást? Követi vala Pált a népnek sokasága, kiáltván: öld meg őtet. (Csel. XXI. 36), és ismét, midőn Pál fölemlítette a „pogányok“ szót, hallgatták őt mind e szóig, de ekkor az egész tömeg fölemlte szavát (Csel. XXII. 22.). Az ily jellem sem felel tehát meg a textus leírásának, hogy nem tudod, honnét jő. Jól tudjuk eredetét, forrása nincs elfátyolozva. Gyakran megdöbbenünk, ha látjuk, mennyire hiányzik az ily emberekben a jellem mélysége és lényege s hogy buzgóságuk mennyire feületes. Felületes, mert nem azon forrásból fakad, melyre a textus utal, hanem másiktól, melyet nagyon jól ismerünk, mely a másokkal való érintkezésből származik.

Áttérve a leírás másik oldalára, a textus azt mondja, hogy van egy bizonyos jellem s elmeállapot, melyről igazán el lehet mondani, hogy nem tudod, honnét jő és hová megyen. Ugy van

az ezen szellem minden részesével, mint a széllel, melyről nem tudjuk, hol támad föl s nem tudjuk, hova megyen. A újtestamentom különböző részeiben leírja, milyen ez a szellemi jellem, mik a kifejezései, mik a kinyilvánulásai; van abban egy adománya, mely mindent magában foglal: a szeretet, jótékonyosság adománya. Pál a korinthusbeliekhez írt első levelében megadta egy oly személy leírását, mely minden kor előtt úgy állhat, mint valódi keresztyén kép. Azonban még a szentírás szavai sem értetik meg velünk az ilyen jellemet, hacsak nincs magunkban valami, mely annak megkülönböztetésére vezet; ha csak figyelmünket le nem köti az olyan jellem, mely kiemelkedik a tömegből, mely az égi születés kinyomatát viseli magán. Az ily jellem emberei nem tolakodnak előre, hogy díjakat nyerjenek a világban, félreállanak a küzdelemtől, melybe a közönséges lelkek elvannak merülve. De ezt minden szellemi kevélység nélkül tesszik; keveset gondolnak magukkal, sokat másokkal, szeretik testvéreiket s mindenkit, kit Isten saját képére teremtett. Bár sok dologban különbözhetnek egymástól, ez és más nagy jellemvonások közösek velük. Ha már egy ily jellemet látunk, önként kérdezzük: hogy nyerte ez a személy azt? A körülte levő társadalomból kapta? Az lehetetlen, mert teljesen különbözik mindentől a körülte levő világból. Vagy mint a pusztá vallásos buzgóság embereire, a tömeg volt befolyással? Az sem lehet, mert a jelleg egészen elütő attól, mit egy emberitömeg, az enthusiasmus befolyása alatt felmutat. Ezen jellem egészen egyéni, nem kölcsönzött, valami belső forrásból buzog, valamely oly teremtmény, melyről a textus azt mondja: nem tudjuk, honnét jő. Itt és ott, egyik és másik személyben támad csak föl; mint egyéni tünemény, mely tiszteletre s szeretetre gerjeszt egyszerre, mivel nem tudjuk, honnét jő. De azt sem tudjuk, hová megy; rendeltetése túl esik látkörünkön. Nem látjuk azon nagy szellemet, kitől Isten fiai erednek; nem látjuk azon igaz emberek sellemi szeméremre készített mennyei társaságot sem, hova ezek utaznak. Mi igazán szellemi az emberben, úgy van föltüntetve az írásban, mint mi legbensőbb, legeredetibb s bizonyos igaz értelemben legtermészetesebb is, mint a melyet nem a világ kölcsönöz. Természetesen egy keresztyén sem áll egyedül, mások segélye nélkül; a vallás a társadalomban él; s azon eszközök között, melyeket a keresztyénség az emberi szív megterítésére s az emberiség nevelésére felhasznál, ott kell lenni a tömeg, a szám befolyásának is. De ennek dacára is az evangyéliom megkülönbözteti a szellemit a földitől a jellem képzésében.

Imádjuk e napon — így végződik a beszéd — a Sz. Léleket, az Urat s az Életadót; emlegessük nagyságát, fenségét, az emberek szive feletti hatalmát s azon munkáját, hogy szellemileg teremtette s megihlette az emberi lelkeket; emlegessük ihletének gyümölcseit. Adjunk hálát Istennek azokért, kik életükkel tanuskodtak a keresztyénség igazsága mellett. „Annakokáért mi is, mivelhogy ennyi sok bizonyosságoknak fellege áll körülteünk, minden terhet levettén és minden körülteünk való bünt, — nagy állhatatossággal „az elönkbe adatott célt kifussuk.“ (Zsid. XII. 1.)

Az Áldozó-csütörtökön tartott, 14-ik szám alatti egyházi beszéd legrövidebb a gyűjteményben s mintegy pótlásául a többinek, melyekben talán kevesebb szentirati hely van, mint kellene, ez tele van azokkal. Textus: Zsid. IX. 24. Mert nem kézzel csinált szentséges helybe ment be a Krisztus, mely példája volna a valóságnak, ha-

nem a mennyekbe ment, hogy megjelenjék most Isten előtt mi érettünk. A beszéd így kezdődik: „Isten ez utolsó időkben szólott nekünk az ő Fia által; kit tett mindeneknek örökösévé, ki által e világot (az angol fordításban: a világokat) is teremtette. Ki mivelhogy a dicsőségnek fényessége és annak személyének kimetszett bélyege és mindeneket táplál amaz ő hatalmas beszédével; a mi bűneinkből ő maga által megtisztítván, ama magasságos méltóságok jobbára ült. Annyival méltóságosabbá lett az angyaloknál, mennyivel méltóságosb nevet vett azoknál.“ Zsid. I. 1—4.). Krisztusnak a mennybeli trónra való felmagasztaltatása azon esemény, melyet ma ünnepelünk. Egy nagy birodalom alapított, vagy inkább lett nyilvánítottatva e napon a világnak, mely birodalomnak Urunk legmagasb feje. Elválásakor csak érzékelhető jelenlététől fosztott ő meg bennünket, de nem szűnt meg összeköttetésben maradni velünk. Égi trónjából uralkodik ő felettünk, mint az élők és holtaknak királya. Két világ felett uralkodik ő. Uralma alatt vannak, kik a benne való hitben és félelemben hagyták el az életet, alatta az angyalok megszámlálhatatlan sokasága, az élő Isten városa, a mennyei Jeruzsálem, a győzedelmeskedő egyház. Uralkodik ezen alanti világ felett is, melyben az ember küzködik kísértetekkel és bűnnel. Így történt, hogy Urunk mennybe mentén elrendeltetett, hogy előtte minden térd meghajoljon égben, földön és föld alatt és hogy minden nyelv vallja, hogy Jézus Krisztus Ur az Atya Isten dicsőségére.

Milyeneknek kell lenni érzelmeinknek, ha tudjuk, hogy Urunk és Istenünk, ki a mennyben uralkodik, e m b e r i s mindig a megdicsőített emberi természet teljességében fog maradni? Ez az isteni személy, ki titokszerű, de teljesen igaz értelemben ember, lát mindent, az emberi érdekek rejtett világát is. Mennyire félnének az emberek egy oly embertársuktól, ki minden tettükbe, gondolatukba belátna; s van egy valaki, ki több mint ember, az ember Krisztus Jézus, ki bírálja őket. Az, ki belátott az emberek, az írástudók, farizeusok szívébe, míg testben élt, most már az égben van. Tudjuk, mert természetünkben van, hogy az ember senkitől sem fél inkább, mint a ki képes bűnét kitalálni; rá sem mer nézni egy ilyen valakire. Az, ki Isten és ember együtt, már is ítél bennünket, szíveinkbe lát, tudja, mi igaz és hamis, mi tiszta és romlott azokban. Okos lélekből és emberi testből álló tökéletes Isten és tökéletes ember ő. Midőn így tőle félünk, ez indokul szolgálhat arra, hogy vizsgáljuk magunkat, legyünk hivek magunkhoz, ne járjunk félreutakon. Az Urat nem csalhatjuk meg; ő, mint szigorú bíró beszélt ittléte alatt az emberekhez s ma is ép olyan szigorúsággal beszél. Nagy bíránk mennyei trónján ül s az egész világ előtte van. Ugy ül ő ott, mint közbenjáró, közvetítőnk, ügyvédünk. Ugy ül ott, mint főpap, hogy bemutassa az Atyának saját elégtételét, áldozatát az egész világ bűneiért. Ő mint ember kipróbálta természetünket, ismerte bajainkat, gyengéinket; ki maga is szenvedett, kísértetnek volt kitéve, ő képes különösen közbenjárni az emberért. Ő, ki hasonlónak tétetett testvéreihez, lehetett különösen kegyelmes és igazságos főpap, hogy kiengesztelődést szerezzen a nép bűneiért.

A világegyetemben való legmagasabb hely s a látható és láthatatlan világban való uralkodása az Urnak az, mit mennybe menetele napján ünnepelünk. Egyik világban teljes, a másikban csak tökéletlen engedelmisséget nyer ő, de mégis uralkodik mindenek fölött. Ezen nap különösen emberi természetét tárja előnkbe, mint a melyben mennybe szállott. Magasztaljuk őt,

mint bírót és közbenjárót. Mint bírót ki minden szívbe belát, mint közbenjárót, ki védi ügyünket; magasztaljuk őt félelemmel és szeretettel. Ő kiengesztelt bennünket Istennel; ő legyőzte a roszt, megszabadított bennünket a bűn bilincseiből; letapodott minden ellenséget, magát a halált is, mely általa győzelemben oszlik föl. Kegyelemmel ajándékozott meg bennünket s az igazságosság áldásával s felnyitotta előttünk az égnek kapuit. Mutassuk meg neki hálánkat, felemelvén hozzá szívünket imában, igyekeztélvén úgy élni, mint a menny polgárai s mint kik Krisztussal feltámadtunk és keresvén az odafelvalókat, a hol a Krisztus vagy, az Istennek jobbára ülven.

(Vége köv.)

Csiky Lajos.

B E L F Ö L D.

Ismét a választási szabályokról.

Az „Ev. Prot. Lap“ 21-ik számában t. Horváth Endre ur által közölt cikk alatt, az én nevemre is hivatkozás tétetvén: felhiva éreztem magamat, ezen cikket közelebről is átnézni. Bocsásson meg azért a t. cz. olvasó közönség, s ne vegye zokont. Horváth Endre ur is, ha e felett kissé gondolkozván; figyelmeket pár perczig, az illendőség határa közt, fárastani merészkedem.

Azt mondja t. Horváth Endre ur, hogy nem az iskolai osztályzat és bizonyítvány, — vagy más szóval, nem az iskolai készütség — teszi az embert érdemessé; hanem „főleg“ a szóközi előadó tehetség, s az emberekkel tapintatos bánásmód, Mert a ker. vallás erkölcsi élete ezek által valósulhat meg. Engedelmet kérek, nem vagyunk egy nézetben.

Elismerem én, hogy Istennek szép ajándéka a kitünő szóközi tehetség; — de nem az irigység, hanem a tapasztalás szól belőlem, midőn mondom, hogy a szóközi tehetség tudomány nélkül annyi, mint az építészeti ügyesség anyag nélkül. Valamint palotát, a leghiresebb építő mester sem épített még, kellő anyag nélkül soha: úgy a ker. vallás erkölcsi életét is, kellő tudomány nélkül, a legkitünőbb szónok sem fogja megvalósítani soha. Ezt hiszem és vallom. És ha Pál apostol, az angyalok nyelvén való szólást. szeretet nélkül pengő czimbalomnak nevezi, épen ilyen czimbalomnak tartom én azt tudomány nélkül. Mert hiszen maga mondja az apostol, hogy „nagyobb az írásmagyarázó, hogy nem a ki nyelveken szól, hanem ha megmagyarázza, hogy a gyülekezet épüljön“, azaz, hogy a ker. vallás erkölcsi élete megvalósuljon. „Mert — így folytatja tovább, — ha a trombita bizonytalan zengést téssen; kicsoda készül a harcra? Annakoaért a ki nyelveken szól, kérje Istent, hogy meg is magyarázhassa.“ És az apostol magáról is, a korinthusiak előtt úgy nyilatkozik, hogy ő „nem azért ment, hogy az Isten bizonygatótételét nagy ékesenszólással hirdesse, mert nem végezett el egyebet tudni, hanem csak a megfeszített Krisztust, azaz annak tudományát. és az ő prédikálása, nem volt emberi bölcsességnek hitető beszédében; hanem inkább a lelki erőnek — azaz a tudománynak — megmutatásában.“ Látni való tehát, hogy Pál apostol is a tudományt tartja fődolognak, az ékesenszólást pedig mellékesnek. Én is azért ő reá hivatkozva, a tudományt tartom főkelléknek, a többit pedig mind mellékesnek.

Feltűnő a t. Horváth Endre ur cikkében, a theologiai realis tudományoknak azon fel sem vevése, sőt lenézése is, mely szerint, a helyett, hogy ezeknél az érdemek legkisebb csiráját

vagy magvát is elismerné, a ker. vallás erkölcsi életének megvalósítása körül, minden jót a maga által főkéllékeknek cano-nizált szónoki előadó tehetségnek, s emberekkel tapintatos bá-násmódnak tulajdonítva, a kitűnő képzettségű lelkészeket egye-nesen gyanúba veszi, midőn a bennök létező krisztusi lelket kérdés alá vonva, felteszi rólok, sőt némelyekről állítja is, hogy csak azért prédikálják a Krisztus evangéliomát szájjal, mert fizetik őket. Itt — kérem — ez a fel sem vevő lenézés túlzott; a gyanú sötét; a kérdés kemény; a feltevés merész; az állítás pedig vakmerő. És mennyi baj egy kis helyen! Én is ismerek nagy tudományu s kitűnő képzettségű lelkészeket fényes egy-házakban; és midőn ezeknek dönthetetlen során végig nézek; s látom az erős Révészeket „a nagy szélnek fúvása miatt há-borgó Tiberiáson“, a hitnek törhetlen evezőivel kezökben; s látom „a sötét habokon, száraz lábbal feléjük közelítő Jézust,“ akkor nem a gyanú, nem a kételkedés, hanem a legedesebb lelki öröm s remény száll keblembre a felől, hogy ezeknek fogja mon-dani a „rémületnek“ közepette már-már a hajó ormán álló Jé-zus eme biztató szöveget: „Én vagyok, ne féljtek!“ És higgye el tiszteletes ur, hogy ezen vezérférfiak, bár iskolai pályájukon is, mindig elsők voltak: mégis a Krisztus evangéliomát, sőt némelyeknek nem tetszésére, még ama tengeren történt neveze-tes csudát is prédikálják, és pedig nemcsak szájjal; hanem szív-vel, lélekkel, és teljes meggyőződéssel, s épen nem az anyagi haszonért.

Azt is felhossa t. Horváth Endre ur, hogy sok elsők lesz-nek utolsók, és megfordítva. No, ezt ugyan az Idvezítő — a mint a szövegből sejtem — nem a papválasztásra vonatkozólag mondta: azonban itt is megeshetett eddig is, és megeshetik ezután is. — Ámde — az én gondolkodásom szerint — a vá-lasztási törvény józan tendenciájának, épen annak kell lenni, hogy a kik a tudományos készületben utolsók voltak. azok a tudomány jutalmának elvételében ne legyenek elsők, mert csak nem akarjuk tán jogerejüvé tenni a prédikátornak, ama különben is panaszlóan ejtett, köztünk pedig már szinte gúnyorrá vált mondatát, „nem a bölcseké a kenyér.“ Vagy mit szól ehez tisz-teletes ur?

Azt is kérdésbe teszi t. Horváth Endre ur, hol van az megírva, hogy a kik az iskolában gyengék voltak, idővel nem mulhatják felyül a kitűnőket. „Megvallom, hogy ezt leírva nem olvastam sehol; ámde a tapasztalás könyvében az ellenkezőjét sem igen látom. A pálmát hallottam én a teher alatt emelkedni, nem pedig a kisdéd cserjét; s a ki délig aludt, délután nem sokra ér; ez sincs megírva, mégis úgy van. S az iskolai hanyag mulná felyül a szorgalmast? olyan nincs. „Vidi ego juvenem premeret cum saevior aetas: moerentem, stultos praeteriisse-dies.“ Ez már meg van írva. És bár a készületlenséget nem tar-tom is t. Horváth Endre urral „föbűnnek“, sőt még kis bűnnek sem: de mindenesetre tartom azt fő-főfogyatkozásnak lenni. Akármilyen legyen pedig, annyit talán tiszteletes ur is megenged nekem, hogy olyan jutalomra mint a készütség, csakugyan nem méltó.

És ha már ama fentebb említett hithezi hűtlenség, csakis fizetésérti szolgálat, krisztusi léleknélküliség, a tudományosan képzett lelkészek valamelyikéről csakugyan feltehető lenne: utóléri azt a nemesis, ha mi nem bántjuk is; rá ismer a világ, ha rá nem mutatunk is; elítéli a közvélemény, ha mi megkimél-nénk is. És ugyanezen eltántorodás, vajjon nem lesz-e feltehető a gyengékről még inkább? holott tiszteletes ur maga attól félti

őket, hogy a korlátozó törvény alatt nem lesz kedvök magokat tökéletesíteni; és vajjon miért nem? ugy-e hogy azért, mert cse-kély a fizetés? Azonban csak legyen kedvünk nekünk gyengéb-eknek magunkat képezni, szellemileg s erkölcsileg művelni, senki sem kívánja tőlünk a jutalmat elvonni. S épen ezért, én is, mult évi 43-ik számban közlött cikkemben — tessék bár utána nézni — kimondtam, hogy a képességi bizonyítvány mel-lett, a már eltöltött szolgálati évek alatt tanusított ernyedetlen szorgalom, hűség, s tiszta erkölcsiség mindenkor érdemül legye-nek betudandók. És vajjon követelhetünk-e magunknak, a ná-lunk érdemesebbek sérelme nélkül többet? Legyünk — kérem — igazságosak lefelé, úgy mint felfelé.

Hogy pedig az iskolai osztályozás és bizonyítvány ottan-ottan részrehajlással méretnék, ezt én nem werném az illetők-nek, a világ előtt ilyen nyíltan szemökbe mondani, mert hátha nem úgy van. Én részemről most is emlékezem, hogy tanuló ko-romban, valahányszor rossz osztályzatot kaptam, azt mindig meg-érdemeltem. Ugyanazért — saját példámon okulva — az osz-tályozást a készütséggel, vagy készületlenséggel minden időben azonosítom, s különbséget az irott betű, s annak jelentése közt nem látok, mert a bizonyítványba nem azt szokták bejegyezni, hogy valakiből idővel mi lehet; hanem csak azt, hogy épen ak-kor minek találtatott, és ez rendén van.

Igy tehát, ha t. Horváth Endre ur megmarad azon véle-ménye mellett, hogy minden gyülekezet — a tudományos ké-szütségre való tekintet nélkül — jogosult legyen azon egyént választani lelkészeül, ki bizodalmaival megtisztelt; ha nem for-dítom is vissza tiszteletes urnak azon mondasát, hogy benne „az igazság sánta lábón jár“; de kikérve az engedelmet, nem egyezek bele. Mert ne tessék bennem önhittségnek nézni, ha nekem úgy látszik, hogy az én óhajtásom szerinti választásnál, az igazság egyenesebben jár. Ugyanazért, bár mult évi fent említett közleményem végén kimondtam, hogy a jöhető czáfola-tot köszönettel fogadom: még is ki kell jelentenem, hogy jelen cikk által magamat legyőzve nem érezvén; megmaradok azon elvem mellett, hogy a szabad választást az érdem jutalmazással egyeztetni kell.

Sipos Károly,
milotai ref. lelkész.

K Ü L F Ö L D.

Az összpresbyterián zsinat.

Reggeli ülés. Julius 4.

Elnök: Dr. Stuart Robinson, New-Yorkból.

Össze van ülve az első nyílt gyűlés. A megelőző zárt ülés jegyzőkönyvének hitelesítése, a tagok és társtagok (társtagok azok, kiket nem valamely presbyterián egyház küldött képviselőül, hanem az egyetemes rendező bizottság hivott meg a ta-nácskozásban való részvételre melléktagokul) névsorának felolvasása s a zsinat ügyeit rendező bizottság által előterjesztett rendszabályok elfogadása után elővétetik a program szerint elsőnek jelölt tárgy — a református egyházak hitvallásainak egyezősége. A fontos tárgyat Schaff new-yorki, Godet neucha-teli tanárok kitűnő beszédei s Kraft bonni tanár értekezése, melyet Cusin, edinburghi lelkész olvas fel, vezetik be a zsinat elé.

Schaff tanár. világos és szabatos nyelven s könnyed előadással tartott beszédét a hitvallások történelmének rövid vázo-lásával kezdé meg, kimutatván, mint azok magyarázatának kul-

csát, hogy azok a romanismus tévedéseinek szem előtt tartásával készültek, épen úgy, mint az első keresztyén védiratok a pogányság ellen valának irányozva. Szónok kimutatja, hogy azokban lényeg szerint ugyanazon tanrendszer van tanítva s a református egyházak tizenhat különböző hitvallásai közt nemcsak oly, de sőt nagyobb összhangzat van, mint a csalhatatlan római egyház kevesebb, de sokkal összeegyeztethetlenebb hitjelvényei között. Azokban egyhangulag tanítatik, hogy az ó- és ujszövetségi canonicus iratok szolgálnak a keresztyén hit és erkölcs dolgában egyedüli csalhatatlan zsinórmértékül. ellentétben a római egyháznak a bagyományokról vallott elvével. A theologiában és christologiában a ref. symbolumok egyetemes érvényűek, elfogadván az Isten egységének és háromszemélyiségének tanát, az incarnatio központi tényét, és Krisztus személyisége Isten-emberi természetét. Az anthropologiában a reformátorok az augusztinián rendszert követték, mely tanítja, hogy az emberi természet Ádám elesése következtében megromlott s az isteni kegyelem feltétlenül szabad és elégséges. — Az ecclesiologiában és sacramentologiában a ref. hitvallások kálviniak. Bár nem mondhatni, hogy beszédének eme pontjait Dr. Schaff kelletlenül hosszabban magyarázta volna, mégis a rendelkezésére bocsátott idő csaknem eltelt már. midőn érdekesebb és nehezebb kérdésekre tért volna át a jelenkorig kifejtett különböző pontok jelzésében az inspiratio (nem tényét, hanem) módját, az általános theologiai álláspontot és különösbbe az elvettetés és kisderek idvezülése tanát s a hitformák államtani czikkeit illetőleg. A legutóbbi pont felett időzván egy kissé, jelzi azon változást, mely a református egyházak érületében a hitvallások létrejötte óta előállott a polgári hatóság köteleességét illetőleg az embereknek eretnokség miatti megbüntetése iránt. Előbb általános az tartották, hogy van egy keresztyén állam és bizonyos egyformaság a hitben; de most már csaknem hitcikkül szolgál, különösen az angolszász protestánsok között, hogy a lelkiismeret egy szent birodalom, melyben az egyedüli ur Isten; és míg a polgári hatóságnak köteleességében áll megvédeni minden alattvalót a lelkiismeret és szabad vallásgyakorlat jogaiban, addig arra nincs joga, hogy a vallásos meggyőződésekbe avatkozzék, melyeknek, ha azok helytelenek, szellemi hatalommal kell, az egyház ítélete által megbüntettetniök. Dr. Schaff mondja, hogy új hitvallás létrehozásának, vagy a régiek átnézésének joga kétségbevonhatatlan s végül felteszi azon gyakorlati kérdést, hogy mit tegyen a zsinat a hitvallások consensusára nézve? Kivánatos-é, hogy az czikkek sorozatába, vagy történelmi alakba öntessék, vagy egy egyetemes református hitvallásban nyerjen kifejezést?

Godet tanár, kinek megjelenése a platformon kiváló tetszéssel fogadtaték, francia nyelven beszélt, s bár szép folyékony beszédét, tolmácsolás nemlétében, csak kevesen értették, mindazáltal a nagy nevű theológót mindenki a legudvariasabb tisztelettel halgatta végig. Egyébiránt ő törött angolsággal előre bocsátá, hogy a református egyházak hitvallásában ma a fő és középpontot a Krisztus valódi és személyi, igaz és lényegi istenségének kell képeznie.

Kraft tanár értekezése a református hitvallások consensusát, 31 cikkbe foglalva, világos rövideggel és szabatosággal állítja a zsinat elé.

A kérdéses tárgy ezen hármassal bevezetése annyi időt vett igénybe, hogy az általános discussióra csak háromnegyed órányi idő maradt fen. Brown, a szabaeegyház aberdeeni kollégiumá-

nak igazgatója, nyitja meg az általános tárgyalás folyamát. Ő az idő rövidegére való tekintettel csaknem egészen arra szoritkozott, hogy előző szónokok, illetőleg értekező iránt a méltó elismerés adóját rója le és ezt sikeres módon is teljesíté. Azon berekesztő megjegyzései, melyekben a protestáns egység fensőbbségének és valódiságának adott kifejezést a római egyház zsarnoki, s látszólagos, de valóságban üres egységével szemben, a ház lelkes tetszésével találkozott; valamint azon megjegyzése is, hogy a ref. confessiók azon körülményeknél fogva, melyek közt létrejöttek, mindannyian mellőzik a minden népek evangyélizálásában álló köteleesség hangsúlyozását, teljes mérvben hatott a hallgatóság rokonszenvére.

Candlish tanár, a szabadegyház glasgowi kollégiomából, egyes történelmi vonásokat emel ki annak megmutatására, hogy a ref. egyházak kezdetben teljes tudatában valának hitvallásaik összhangzóságának, hivatkozván azon példára, hogy Skóciában egyideig a genfi káté volt használatban. Ő ajánlja, hogy a hitvallások összhangzásának még folyást fennálló tudata valami alakban, egy zsinati bizottság által készítve, kifejezést nyerne; mivel nagyon fontos, hogy ne csak létezzék azon összhang, hanem annak létezése láttassék és éreztessék is.

Taylor Innes, edinburghi ügyvéd, az előző szónokok ajánlataira támaszkodva és az ily gyakorlati lépés tevése nélkül óvatosságra emlékeztetve, indítványozza, miszerint neveztessek ki egy bizottság, mely jelentést készítne s terjesztene a jövő zsinat elé a szövetséget alkotó egyházak létező hitvallásai felől, kimutatván, hogy melyek voltak azok előbbi hitvallásai, es minő módosítások történtek azokon; melyek voltak s melyek jelenleg a különböző aláírási formulák és mennyiben kívántatik a lelkészektől, vénektől és más hivatalviselőktől egyénileg ezen hitvallásokhoz csatlakozniok aláírási vagy más uton.

Tulloch, igazgatótanár St. Andrewsól pártolja az indítványt.

Dr. Begg, edinburghi lelkész szintén pártolja az indítványt, feltéven, hogy magától értetődik, miszerint az nem fogadtatik el most egyenesen, hanem előbb a zsinati ügyek bizottságának adatik át megfontolás végett s azután fog egy újabb ülés elé terjesztetni.

Az indítvány kiadatik az ügybizottságnak, hogy azt a fennálló szabályok feltételei alatt hozza újabb zsinati ülés elé.

Délutáni ülés. Jul. 4.

Elnök: Dr. Goold, a skót szabadegyház jelenlegi moderátora.

Ez ülés tárgya: általában a presbyterianismus elvei s a korhoz való viszonya.

Az előzetes teendők megtörténvén, Dr. Cairns, tanár az egyesült presbyterián egyház edinburghi kollégiomában előadja rövid vázlatát azon kitűnő értekezésnek, melyet a presbyterianismus általános elveiről készített vala, feltüntetvén a presbyterianismust, mint úgy az episcopalismustól, mint az independen-tismustól különbözőt, de mindkettőnek felette állót.

Dr. Hodge, tanár Princetontól, értekezett „a presbyterianismus viszonyáról a kor szükségéhez és irányzataihoz,” nagyrészen az állam és egyház közötti viszony fontos kérdésével foglalkozván.

Dr. Stuart Robinson a „Calvinismus egyháziságáról” beszélt. Az értekezők általános elvekkal és tudományos modorban foglalkozván, a hallgatóság nem-theologus részére inkább fá-

rasztó hatással voltak; Dr. Stuart Robison azonban, különösen beszéde véde felé derült hangulatot idézett elé, merészen és elmésen magyarázván azon állítását, hogy a presbyterianismus már kezdettől fogva kijelentett formája volt Isten egyházának.

Dr. Irenaens Prime, New-Yorkból, visszavezette a hallgatóságot az előző szónok által támasztott elmés hangulatból a komoly gyakorlati terére, értekezésében teljes információt nyújtván a presbyterianismus befolyása felől az Egyesült-Államokban.

Dr. Eels, Oaklandból (Kaliforniából) egy kitünő s inkább tudományos védekezést tartott a presbyterian theologia mellett.

Dr. Fabri, Elberfeldből, németül beszélt a hallgatósághoz s hosszú és tartalmas mondatait Dr. Cairns fordítá át egész folyékonyan angolra. Dr. Fabrika a zsinat eszméje először, midőn vele azt Dr. Blaikie közlé, azon benyomást tette, hogy az nagyfotosságu lesz az angolhoni és amerikai presbyterianokra, de kisebb következményű a kontinensi református presbyterian egyházakra nézve; azonban tovább gondolkozván a dolgon, úgy véli, hogy a zsinat nemkülönben fontos lesz azon egyházak csoportjára nézve is, melyek egyikének most ő a képviselője, s állítja, hogy a németországi református egyházak, bár észrevétlenül is, nagy haladást tesznek a presbyterian működés felé.

E ponton már az idő annyira előhaladt, hogy a zsinatnak gyorsan kellett tovább mennie, hogy a külföldi képviselőknek lehetőségig tér engedtessek szólásra.

Esti ülés. Jul. 4.

Elnök: Lord Moncreiff.

Tárgy: a presbyterianismus terjedékeny, alkalmas, egyszerű és írási volta.

Elnök megnyitó beszéde kiváló érdekű volt, miután világi ember szempontjából tüzte maga elé a presbyterianismus tárgyalását. Hosszu beszédében felmutatja a presbyterian egyház világelvi jellegét, megvilágosítja szerencsés illusztrációkkal annak teljességét és célirányosságát, finoman, de mégis élesen kitüntetően annak különbözősét más egyházi rendszerektől s előnyeiket azok felett.

Különös érdeklődést keltett Dr. Hoge, Richmondból, a platformon megjelenvén. Beszédét azzal kezdé, hogy kifejezést adott az elnök iránti udvarias érzületének. Tárgyát előbb eleven s csaknem vidám hangulatban kezelé, azután pedig a humort és pathost szerencsés könnyedséggel vegyítvén, méltósággal s a benső érzelmi felindulás megegyező szabadságával tárta elő sokoldalú tárgyának főpontjait — a presbyterianismus egyszerűségét és írási jellegét, annak terjedékenységét és alkalmazhatóságát s más egyházak iránti barátságos tekintetét.

Henderson lelkész Ballaratból (Ausztráliából) az előző szónok által csaknem harcias hangulatban hagyott hallgatósághoz szellemes beszédet intéz. Az ausztráliai egyházat az uniómozgalom bajnokának mondja, amennyiben az, 1858-iki egyesülésére által oly példát adott, mely azóta némely egyházakban követésre talált és másokban még, egyáltalában nem remény nélkül, óhajtat tárgyát képezi. Harczra kél azon eszme mellett, hogy az unió egy növény, mely nőni fog s melynek nőnie kell magától, hozzátevén, hogy a kertészet helyes elveivel és gyakorlatával ellenkeznék a becses növény fejlődését plántálás nélkül

hagyni. Henderson lelkész nem hagyta a zsinatot gyakorlati célzások nélkül s szavait saját tapasztalataiból vett illusztrációkkal világosítá.

A hallgatóság érdeklődése és figyelme magas fokra volt emelkedve már, midőn Dr. Ormiston, Brooklynból, következett beszélni. Ő a távol nyugoton nyert tapasztalatok alapján mutogatá a presbyterianismus alkalmazhatóságát és különösen egyszerűségét, melyet, a mint panaszla, előző szónok említésen kívül hagyott.

Beszéltek még Dr. Brummelkamp Hollandiából, holland nyelven. Dr. Fraser Londonból, Dr. Macgregor lelkész Edinburghból és pedig mindannyian méltólag a megelőző érdekes beszédekhez.

Kevéssel 10 óra után ért véget a sok élénkséggel és érdekes beszédességgel jellemezhető ülés.

(Folyt. köv.)

Bethlendi Endre.

K Ü L Ö N F É L É K.

— Azoknak, kik a következő évnegyedre még eddig elő nem fizettek, Lapunkból több számot már nem küldünk meg. Szerkesztő.

— Mindazokat, kik a theologiai tanfolyamot Debreczenben, az 1867. isk. évben végezték, s kiket már Hajdu Elek barátom e Lapokban névszerint is figyelmeztetett a tiz évvel ezelőtt kitézött találkozás idejének közelgetésére, én ezennel újra felszólítom Szilágyi Márton barátunk nevében s megbízásából, kinek adatott át akkor az eredeti kötelezvény s kire bízott, hogy a tanulóársakat hívja össze, de a ki szomorú családi körülményei miatt ezzel engem volt kénytelen megbizni, — felszólítom az egykori tanulóársakat, hogy ez év auguszt. hó 9-én az „Arany bika“ c. veneéglőben megjelenni sziveskedjenek; — kik pedig ezt talán nem tehetnék, addig jelen állapotukat feltüntető egy pár sornyi tudósítást küldjenek hozzám. — Debreczen, 1877. jul. 17. — Békési Gyula, gymn. tanár.

Balogh Ferencz, felelős szerkesztő és kiadó.

H I R D E T M É N Y.

Pályázat.

Az eperjesi ág. hitv. ev. kerületi hittanintézetnél az 1877/8-ik tanévvel egy rendes tanári állás betöltendő. — Ezen állással a hit- és erkölcsstan tanítása és az új-szövetség magyarázata van egybekötve. Rendes évi fizetés 1200 frt és tandíjosztalék. — Pályázók kérvényeiket, melyekben életkoruk, állapotuk, tanulmányaik, nyelvismereteik és eddigi netáni szolgálataik okmányokkal igazolandók, f. évi augusztus hó 10-dik napjáig a szuperintendens hivatalhoz Rozsnyóra küldjék be.

Rozsnyón, 1877. július 9.

Czékus István,
szuperintendens.

2—3